

Vackert eller fult: om bedrägliga felsyner

Jag körde bil genom skogen en sen augustidag med sval och hög luft, i måttlig fart så att jag kunde få små glimtar av naturens skönhet. När jag såg en såg en flugsvamp lysa till några meter in i skogen bestämde jag mig för att stanna och betrakta den närmare – de är ju så underbart vackra. Jag fick leta en stund tills jag åter såg den på avstånd. Den tycktes ännu vackrare nu än nyss, sedd genom bilrutan. ”Åh, så fantastisk och generös naturen är”, hann jag tänka innan jag kom så nära att jag såg att det faktiskt bara var en Coca-Cola-burk som något natursvin hade slängt ifrån sig. När jag förargad och besviken gick tillbaka till bilen mötte jag en kvinna som hade en fantastisk välformad byst som liksom bar upp sig självt med en ungdomlig spänst som var anmärkningsvärd, särskilt med tanke på att damen ifråga av allt annat att döma måste anses ha passerat ungdomen för ganska länge sedan. Hänförd, och åter på gott humör, kunde jag ånyo konstatera att naturen är generös, ända tills vi kommit så nära varandra att jag såg att bysten bara var en konstgjord silikonvariant. Väl hemkommen satte jag desillusionerad på TV:n och hamnade precis i inledningen på *Kommissarie Wexford*, Ruth Rendells lågmälda hjälte. Signaturmusiken är en vacker och lättsam melodi, underbart vackert spelad på flygelhorn i ett välklingande arrangemang. När den underbara musiken spelades även i slutet av filmen lyssnade jag noga, helt inställd på hänförd njutning. Också det var en fullträff, tills jag insåg att det fantastiska flygelhornspelet i själva verket var datorproducerat med en välgjord sampling.

Dessa tre exempel visar tydligt hur man kan vara bestämd på att något är vackert, men som man tycker är fult när man inser att det är något annat än vad man trodde. Uppenbarligen var Coca-Cola-burken lika vacker som en flugsvamp, silikonbysten som en äkta, och fejkflygelhornet som ett akustiskt. Det är alltså inte skönheten i sig som gjorde att jag tyckte det var vackert, utan vad jag ville att det skulle vara. Mitt förprogrammerade estetsinne bedömer alltså inte skönhet, utan någonting annat. Det jag trodde var en estetisk bedömning, verkar snarare vara en bedömning av vad jag värderar utifrån andra premisser än skönhet.

Skillnaden mellan svampen och burken består alltså inte – åtminstone inte i exemplet – i deras respektive skönhet, utan i att svampen är placerad i skogen av naturen (eller Gud, om man hellre vill det), medan burken är hänsynslöst utslängd av något natursvin. Skillnaden mellan den naturliga kvinnobysten och silikonupplagan består inte heller i skiljaktig skönhet, utan i att den naturliga kommer från en generös natur medan silikonbröst kan köpas av alla med tillräckligt stor plånbok. Bortsett från att flygelhornsolot spelat på flygelhorn knappast skulle vara lika perfekt som det var på datorn, består skillnaden i att datorvarianten inte *spelas* utan bara *framförs*, helt oberoende av någons känsla, ingivelse, lust eller färdighet.

Det verkar som att när jag tror att jag gör en estetisk bedömning är det inte skönheten i sig jag bedömer, utan det jag i förväg bestämt mig för att tro att jag tycker är vackert. Härvid kan man invända att det väl är självklart att väga in faktorer som *intention*, *originalitet*, *m.fl.*, och att det är det som ingår i en traditionell *estetisk fostran*. Detta spelar dock ingen roll, eftersom problemet är det självbedrägeri jag gör mig skyldig till när jag tror att jag bedömer skönhet fast det egentligen är något annat. Man kommer inte förbi att burken *var* vacker så länge jag trodde den var en svamp, kvinnobysten så länge jag trodde den var äkta och flygelhornssolot tills jag insåg att det var fejk. Min estetiska bedömning hade alltså skett redan innan jag examinerat fenomenen. Är det måhända så att det man i själva verket uppskattar och njuter av är sin estetiska skolning? I så fall är väl självbedrägeriet fullkomnat – ett veritabelt konstverk i sig.